

P O V Z E T K I

Vito Flaker

DRUŽBENA KONSTRUKCIJA KARIERE UŽIVALCA DROG

Dr. Vito Flaker je docent na Visoki šoli za socialno delo v Ljubljani.

Prispevek govori o karieri uživalca drog kot psihosocialnem procesu, v katerem imajo pomemben delež učenje tehnik uživanja, vloge in pričakovanja posameznika in okolice. Avtor v prispevku razgrne obstoječe koncepte, ki govorijo o oblikah uživanja in zasvojenosti. Ugotovi, da diskusijo o uživanju drog večinoma obvladuje črna bela podoba, ki v *chiaro-schurro* stilu osvetli dva lika: slabega džankija in dobrega abstinenta, ostala površina ostane neosvetljena. Zato z analizo teh konceptov in z upoštevanjem tujih in domačih etnografskih izsledkov sklepa o tem, kaj dejansko pomeni biti džanki. Izdela klasifikacijo, s katero želi razviti bolj logično celoto, ki obenem predstavlja možne stadije ali faze kariere uživanja heroina in drugih opiatov in možne tipe uživanja. Ta tipologija je pripravna za zasledovanje kariere in čeprav je zasnovana kot pot linearne progresije od neuživanja do džankijevskega stila življenja, obstajajo na vsaki stopnji možnosti izstopa iz kariere ali vrnitve na manj intenzivno stopnjo. Številke, ki so nam bile na voljo (tudi iz lastnega kvantitativnega raziskovanja), podpirajo tezo, da gre za koncentrične kroge uživanja, za katere je značilno, da se z večanjem intenzitete vloge uživalca in dejanskega uživanja manjša število pripadnikov določenega tipa uživalcev.

Ključne besede: tipologija uživanja drog, džankizacija, liki uživanja, protiliki, razredčevanje vloge džankija.

Dragica Fojan

DROGA KOT ARGUMENT ZA KAR KOLI

Mag. Dragica Fojan je socialna pedagoginja in zaposlena v društvu Stigma v Ljubljani.

Razkorak med razglašeni cilji približno osemdeset let trajajoče »vojne proti drogam«, ki jih kratko povzema razvita sintagma »družba brez drog«, in dejanskim stanjem postavlja pod vprašaj običajen odgovor na vprašanje oblikovanja in vztrajanja prohibicionizma ter s tem tudi govor o neučinkovitosti te politike. Namen pričujočega pisanja, ki si za izhodišče jemlje definicijo droge kot »argumenta za kar koli«, je pokazati na nekatera protislovja, ki se pojavljajo v prevladujoči prohibicionistični interpretaciji pojava drog. Poudarja zlasti protislovja, ki zadevajo etiologijo, prevalenco in strategije spoprijemanja s pojavom.

Ključne besede: pojav drog, prohibicionizem, vojna proti drogam, družba brez drog, retorika droge, primarno preprečevanje, zmanjševanje škode.

Zoran Kanduč

O NEKATERIH NORMATIVNIH VPRAŠANJIH V ZVEZI S POLITIKO DO PREPOVEDANIH DROG

Dr. Zoran Kanduč je raziskovalec na Inštitutu za kriminologijo pri Pravni fakulteti in docent za kriminologijo na Pravni fakulteti v Ljubljani.

Model represivnega (kazenskopravnega) nadzorovanja prepovedanih drog je navadno kritiziran zaradi precej očitne neuspešnosti (neučinkovitosti) in celo kontraproduktivnosti (ustvarja družbene in osebne probleme, ki sploh niso povezani s samim uživanjem drog ali celo odvisnostjo). V prispevku je v grobem razgrnjen normativni ugovor zoper prohibicionistično politiko do nekaterih drog, ki izhaja iz vrednostnega stališča, da ima vsakdo pravico do uporabe katere koli droge po lastni izbiri (odločitvi) in kajpak ustrezno osebno odgovornost za tovrstne prakse. V tej zvezi so nakazani možni normativni »alibiji« omenjenega upravičenja, npr. pravica do »samoupravljanja« z lastnim telesom in pravica škoditi samemu sebi.

POVZETKI

Ključne besede: politika do drog, pravica do uživanja, samoupravljanje s telesom, zmanjševanje škode.

Tim Rhodes, Gerry V. Stimson, Nick Crofts, Andrew Ball, Karl Dehne, Lev Khodakevich
INJICIRANJE DROG, HITRO ŠIRJENJE VIRUSA HIV IN »RIZIČNO OKOLJE«
DEJAVNIKI, KI IMPLICIRAJO HITRO OCENO IN ODZIV

Avtorji se ukvarjajo z razvijanjem javnozdravstvenega raziskovanja in intervencij za uporabnike drog v različnih mednarodnih kontekstih. Tim Rhodes je višji znanstveni sodelavec na področju sociologije javnega zdravstva na londonski univerzi; Gerry Stimson je profesor sociologije zdravstvenega vedenja na londonski univerzi; Nick Crofts je višji epidemiolog na Centru za medicinske raziskave Macfarlane Burnet, Australia; Andrew Ball je sodelavec Svetovne zdravstvene organizacije za področje medicine; Karl Dehne je višji epidemiolog na Univerzi Heidelberg; Lev Khodakevich je programske svetovalec pri UNAIDS.

Skupina avtorjev s primerjavo dveh geografskih področij, jugovzhodne Azije in držav bivše Sovjetske zveze, razvije tezo o vplivu družbenega, kulturnega, ekonomskega in političnega okolja na hitro širjenje okužb z virusom HIV med intravenoznimi uživalci drog. Avtorji opozorijo na potrebno razširitev in premik paradigme pri raziskovanju pojava in pri načrtovanju preventive, ki naj ne bo usmerjena zlasti na individualne dejavnike tveganj, temveč bo upoštevala širše družbene in materialne dejavnike, ki so pogoj širjenja okužb in so še vedno slabo raziskani ter o njih malo vemo. Hiter in smiseln odziv je ključnega pomena pri obvladovanju epidemij in učinkovit odgovor lahko razvijemo le z uporabo različnih raziskovalnih metod, pri čemer kvalitativne metode omogočajo oblikovanje, dopolnjevanje in interpretacijo epidemioloških meritev okolja. Tak prijem daje tudi možnost, da postane sama ocena situacije sestavni del spreminjanja rizičnega okolja.

Ključne besede: rizično okolje, injiciranje drog, epidemije virusa HIV, hitra ocena in odgovor, javno zdravje, preventiva, premik paradigme

Bojan Dekleva
REKREATIVNA UPORABA DROG

Dr. Bojan Dekleva je izredni profesor na Pedagoški fakulteti v Ljubljani.

Izraz »rekreativna« uporaba drog se je začel pogosto uporabljati v 90. letih. Nanaša se, prvič, na določen vzorec uporabe drog (kako, kdaj, kaj, kdo, kje), ter drugič, na posebno teoretsko razlago narave uporabe drog. Ta razlaga, ki jo včasih poimenujejo tudi »kulturna«, »normativna« ali »potrošniška« razlaga, tekmuje z drugimi razlagami, npr. bolezensko oz. (socialno)patološko ali subkulturno razlago. Rekreativna uporaba drog nastaja v novih, specifičnih družbenih okoliščinah. Zanje je značilno podaljševanje obdobja adolescence, oteževanje pogojev prehoda mladih v polno odraslost, oblikovanje zelo različnih, individualiziranih življenjskih poti, scenarijev in karier ter – kakor temu rečejo nekateri sociologi mladine – situacija mnogoterih življenjskih rizikov. Ta situacija zahteva od posameznika, da razvije svojevrstne strategije upravljanja teh rizikov, oziroma, da razvije spretnost prevzemanja rizikov kot eno od temeljnih življenjskih spretnosti. Take družbene okoliščine pa zahtevajo tudi od strokovnjakov in upravnih družbenih podsistemov, da različne rizike, povezane z uporabo drog, diferencirajo in tehtajo ter se nanje diferencirano odzivajo. Usmeritev v politiko zmanjševanja škode je eden takih pristopov diferenciranja in tehtanja rizikov. Članek opisano teoretsko usmeritev naveže na rezultate raziskovalne naloge o uporabi ekstazija in drugih plesnih drog med mladino. Konča se z razmišljanjem o implikacijah teorije rekreativne uporabe drog za preventivno in drugo interveniranje.

Ključne besede: rekreativna uporaba drog, družba tveganja, ekstazi, plesne droge.

Peter Stefanoski
MOTIVACIJSKI INTERVJU

Peter Stefanoski je diplomiran socialni delavec in svetovalec ministra na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve.

POVZETKI

Motivacijski intervju je tehnika spodbujanja k spremembi vedenja. Izhaja iz transteoretskega modela spreminjanja. Motivacija je obravnavana kot odnosno-dinamsko dogajanje in ne kot osebnostna lastnost. Posameznikova motivacija se spreminja v različnih situacijah. S primernimi strokovnimi posegi je mogoče spodbuditi dvig motivacije za spreminjanje.

Ključne besede: motivacijski intervju, motivacija za spreminjanje, faze spreminjanja, težave zaradi uživanja drog.

Dušan Nolimal

TERENSKO DELO Z UŽIVALCI DROG

SPLOŠNA NAČELA IN DOSEDANJE IZKUŠNJE S TERENSKIM DELOM V SLOVENIJI

Dušan Nolimal je specialist socialne medicine in epidemiolog na Inštitutu za varovanje zdravja v Ljubljani.

Avtor v prispevku predstavi načela in vrste terenskega dela, ki kot oblika intervencije v skupnosti dopolnjuje druge javno-zdravstvene in socialne dejavnosti. Med razlogi za uvajanje terenskega dela pri nas velja omeniti zlasti dvojico: prvič, obstoječe intervencije niso učinkovito dosegle vseh ciljnih posameznikov in skupin, in drugič, obstoječe intervencije niso ponudile vseh storitev, ki jih potrebujejo ciljne skupine. Namen terenskega dela je zlasti doseči posameznike in skupine, ki niso v stiku s zdravstvenimi in socialnimi programi, pa bi tako pomoč potrebovali. Terensko delo je treba razvijati na podlagi terenske epidemiološke ocene in potreb uživalcev drog, pri tem pa je nujna tudi supervizija terenskega dela. Za sistematično uvajanje in vodenje terenskega dela je treba: ugotoviti potrebe po terenskem delu, načrtovati cilje, naloge in strategije, izbrati in izobraževati terenske delavce, navezati stike na terenu in izvajati terenske storitve.

Ključne besede: terensko delo, osnovna načela terenskega dela, ciljne skupine, načrtovanje, evalvacija.

Jože Hren

TERENSKO DELO

Jože Hren je socialni delavec, zaposlen na Centru za socialno delo Logatec in vodja projekta Phare – Zmanjševanje škode.

Avtor se v članku ukvarja s terenskim delom z uživalci nelegalnih drog. Problematika uživanja drog postaja v zadnjih letih ena vodilnih tem vsakdanjega življenja. Socialno delo kot stroka in veda se lahko na področju koncepta zmanjševanja škode in terenskega dela kot praktične metode dela z uživalci drog izraziteje uveljavi. Doslej je pomembnejšo vlogo na tem področju igral nevladni sektor. Kot eden prvih, če ne prvi projekt v Sloveniji, ki je sistematično pričel izvajati terensko delo, je Aids Fondacija Robert. S skromnimi sredstvi in brez večje politične podpore se je projektu v nekaj letih posrečilo razviti kar nekaj samostojnih, a med seboj povezanih dejavnosti: terensko delo, *Drop-in*, svetovanje, izmenjava igel.

Ključne besede: terensko delo, uživalci drog, socialno delo, nizkopražni programi, zmanjševanje škode.

Milan Krek

TERENSKO DELO – PRILOŽNOST ZA INTERDISCIPLINARNI PRIJEM

Milan Krek je zdravnik in direktor Urada za droge republike Slovenije.

Vsaka znanost ali stroka, ki dela v Sloveniji na področju drog, ima svoj prijem do problematike drog, kar sicer ni slabo, a ti prijemi včasih niso usklajeni z drugimi strokami. Vsa zahtevnost celostne obravnave uživanja drog se nato pokaže v vsakodnevem življenju, ko je treba čisto konkretni osebi, odvisni od drog, ki se ne želi ali pa se želi zdraviti, predpisati eno in samo eno celostno terapijo, kjer se bodo aktivnosti posameznih strokovnjakov medsebojno dopoljevale ali si sledile v določenem sosledju. Terensko delo je priložnost za interdisciplinarno delo različnih strokovnjakov, saj se v delo na terenu vključujejo tako socialni delavci kot zdravniki, sociologi, psihologi in uporabniki drog, zato je vsekakor nujno sodelovanje in ne vztrajanje za prevlado

POVZETKI

posamezne stroke v posameznih programih.

Ključne besede: uporaba drog, terensko delo, metode terenskega dela, interdisciplinarnost.

Theo van Dam

IZKUŠNJE NIZOZEMSKIH ORGANIZACIJ UŽIVALCEV DROG PRI ZMANJŠEVANJU ŠKODE Z NAVODILI ZA VARNEJŠE UŽIVANJE DROG

Theo van Dam, nekoč sam uživalec drog, je nacionalni koordinator interesnih skupin uživalcev drog z Nizozemske.

Nizozemska ima že dvajsetletno tradicijo obstoja interesnih skupin in organizacij uživalcev drog, ki so se vedno angažirale pri vprašanih politike do drog in pri načrtovanju in izvajanju služb in storitev, namenjenih ljudem, ki uživajo droge. V prispevku avtor poudarja nujnost sodelovanja med uporabniki in strokovnjaki, spomni na nepogrešljivost vsakdanjih življenjskih situacij, ki dajejo okvir za delo z uživalci drog, in opozarja, da so lahko velikokrat prav uživalci drog najboljši strokovnjaki. Prispevek je namenjen tudi opogumljanju uživalcev drog, da prepoznajo več svojih moči in sposobnosti, da se aktivneje angažirajo pri vprašanih, ki se dotikajo njihovega življenja. Z opisom pestrih in domiselnih akcij, v katerih je avtor na Nizozemskem sam sodeloval, spodbuja uživalce drog, da se spoprijemanja z vsakdanjkom lotevajo na ustvarjalen in inovativen način.

Ključne besede: organiziranje nizozemskih uživalcev drog, aktivizem, varnejše uživanje drog, preventiva, HIV, vrstniško svetovanje, terensko delo.

Kaja Tratnik

METODE DELA NA TERENU

Kaja Tratnik je diplomirana socialna delavka, dela kot svetovalka v društvu Up, nevladni organizaciji za pomoč staršem zasvojenecem.

Avtorica v prispevku predstavi konkretne primere, v katerih je kot terenska delavka tudi sama udeležena. Skoz analizo situacij predstavi pomembnost prvega stika z uživalcem ali uživalko drog in opozori na posebnosti terenskega dela, ki zahteva od posameznika določeno stopnjo zrelosti in veliko znanja. Nujen pogoj za dobro terensko delo je, da terenski delavec ne le razume problem uživanja nedovoljenih drog in značilnosti terenskega dela, ampak da je sposoben empatičnega razumevanja vsakega uživalca ali uživalko posebej. Njeno spoznanje je, da je navezovanje stika z uživalcem proces in ne dogodek, ki lahko traja različno dolgo in ga lahko razdelimo v posamezne faze.

Ključne besede: terenski delavec, uživalec drog, stik, HIV, droga, diler.

Dare Kocmur

PROJEKT STIGMA – RETROSPEKTIVA ZA PRAGMATIKO SOCIALNEGA DELA NA PODROČJU DROG

Dare Kocmur je socialni delavec in od leta 1993 koordinator programa v društvu Stigma v Ljubljani.

Esej obdeluje začetke delovanja in razvoj prve nevladne organizacije na področju zmanjševanja škodljivih posledic v zvezi z drogami v Sloveniji. Prikazuje okoliščine prvih pobud v smeri delovanja uživalcev drog kot akterjev samopomoči v sodelovanju z različnimi strokovnjaki s področja medicine in socialnega dela. Programa je bil usmerjen v sekundarno preventivo širjenja nalezljivih okužb (HIV, virusi hepatitisa), posredovanje pri zagovorništvu metadonskega vzdrževanja, svetovanje glede varnejšega, zdravju manj škodljivega uživanja drog in pobude v smeri samopomoči glede uveljavljanja človekovih pravic v okviru delovanja različnih služb, ki izvajajo druge oblike obravnave uporabnikov drog (zdravstvo, sociala, sodišča). V zaključku so dodani tudi rezultati iz Stigminega programa zamenjave igel.

Ključne besede: vojna proti drogami, HIV, hepatitis C, strategije spoprijemanja, nizkopražni pristop, zmanjševanje škode, preventiva, zamenjava igel, svetovanje, terensko delo.

POVZETKI

Vito Flaker, Vera Grebenc, Nino Rode, Janko Belin, Dragica Fajon, Alenka Grošičar, Ilonka Feher,
Mateja Šantelj, Andrej Kastelic, Darja Zupančič, Zlato Merdanović
PODOBE UŽIVANJA HEROINA V SLOVENIJI Z VIDIKA ZMANJŠEVANJA ŠKODE
PRELIMINARNO POROČILO O RAZISKAVI

Vera Grebenc je diplomirana socialna delavka in koordinatorka raziskave Phare: Zmanjševanje škode. Nino Rode je diplomiran sociolog in asistent na Visoki šoli za socialno delo. Janko Belin je socialni delavec in v Svetovalnici Fužine sodeluje pri projektih zmanjševanja škode zaradi drog; je nosilec projekta samoorganiziranja uživancev drog v Sloveniji. Alenka Grošičar in Mateja Šantelj sta diplomirani socialni delavki in delata na AIDS fundaciji Robert. Ilonka Feher je socialna delavka in študentka Visoke šole za socialno delo in sodelavka projektov Stigme in AIDS fundacije Robert. Andrej Kastelic je psihiater, vodja Centra za zdravljenje odvisnosti v Ljubljani. Darja Zupančič je diplomirana socialna delavka. Zlato Merdanović je sodelavec društva Stigma.

Tekst je strnjeno poročilo o rezultatih raziskave, ki se je kot del projekta Phare: Zmanjševanje škode začela septembra 1998 na Visoki šoli za socialno delo. Glavnina gradiva, na katerega se opira raziskovalno poročilo, izhaja iz intervjujev z uživalci, teme so predstavljene predvsem z vidika uživancev in večkrat z njihovimi besedami. Raziskovalci so pri metodologiji, pri obdelavi in v besedilu dosledno upoštevali perspektivo uživancev. Poročilo ne gradi enotne teorije uživanja heroina, temveč glede na zbrano gradivo ustvarja podobo uživanja in zemljevid praktik uživancev v Sloveniji. Teme, ki jih obravnava raziskava in so zajete v poročilu, so: poznavanje in zaznavanje uživanja drog v širši skupnosti, dostopnost drog, stališča o uživanju drog, značilnosti skupin, ki uživajo drogo, zemljepisna umestitev uživancev drog, zdravstvene posledice, nasilje, zaposlitev, stanovanje, stiki s sorodniki, druženje z vrstniki, kariera, razpečevanje drog, tveganja pri injiciranju in overdovz, spolnost in droge, prostitucija in evalvacija služb. Pomemben rezultat raziskave je, da je pokazala socialne vidike zmanjševanja škode, saj so dosedanje strategije zmanjševanja škode poudarjale zdravstvene dejavnike.

Ključne besede: zmanjševanje škode, etnografija drog, kariera, tveganja, dostopnost drog, evalvacija služb.